

La font del Mas d'en Ramona

(COORDENADES U.T.M. 553729)

Benjamí Barberà

És a l'est del mas homònim entre aquest i la carretera de Tírig. A la primeria era un pou. "D. Román," mestre que va estar-hi abans i després de la guerra, en total al voltant de vint anys, va llançar la idea de transformar el pou en una font. Van fer una cava de 90 metres rematada amb un pou per buscar la vena i les seues ramifica-

cions. Aquest albelló el van cobrir de lloses per evitar l'enfonsament i poder entrar a netejar-lo. Les aportacions hídriques recollides per l'esmentat albelló es concentraven, formant així la font. Una font, així si, enfonçada en relació als terrenys del voltant. S'accedeix per uns esglaons de pedra que ens recorden el seu passat com a pou.

A hores d'ara, endemés de la font podem observar: a la dreta, un safareig i, a l'esquerra, un pouet i un dipòsit per emmagatzemar l'aigua. Aquesta ateny el mateix nivell en tots tres perquè estan enllaçats. Fora del recinte de la font hi dues piques, una de pedra i una altra de formigó, més petita i més recent. Una morera gegantina ombreja aquest paratge de la perifèria del mas.

El safareig fou construït l'any 1937. És petit, no caben més que quatre dones rentant la bugada. Des del safareig l'aigua passa a dues basses enllaçades que reguen els horts de més avall. La parcel·la de més a prop s'abasteix d'una sènia, el mosso de la qual ja fa anys que ha emmudit. L'any 1964 es cobreix el safareig amb un

sostre de bigues i formigó, des d'aleshores ençà es pot netejar la roba a l'aixopluc de pluges gebres i rosades.

El pouet era per poder abastar-se d'aigua amb cànters o poals. Amb els primers es carregava l'aigua per les necessitats de porcs, truges, aviram i la resta d'animals domèstics. Amb els poals o galledes s'omplia la pica per abeurar les cavalleries. Al raig de la font s'acudia quan el destí de l'aigua era el consum humà.

El dipòsit del costat del pouet era per abastar el mas d'aigua corrent. Aquesta millora es va fer l'any 1979 i va funcionar fins l'arribada de l'aigua del pou de Cambrils.

Pel que fa a la pica de pedra i la de formigó eren per abeurar les cavalleries i els ramats. Sobta, però, l'absència d'un baciol llarg per beure els ramats en una època en la que cada casa tenia la seua rabera de cabres o ovelles. L'explicació podria ésser la proximitat del barranc de la Valltorta. Els pastors, pasturant els ramats, s'hi aplegaven i aprofitaven els tolls que llavors sovintejaven al llit del riu.

La font raja molt poc, per la sequera que patim i perquè, ni no es neteja de tant en tant, la cabellera d'arrels de la morera obstrueix l'albelló. Cal dir que l'última vegada que van fer la neteja no van arribar al final, algunes lloses s'havien després i d'altres estaven en equilibri inestable i a punt de solcir-se.

Visitar el mas d'En Ramona sempre és gratificador per a mi. Un allau de vells records em venen a la memòria:

La matança del porc a casa la tia Mercedes, germana de mon avi -ens reunim tota la família-. La sènia, anava amb mon pare a regar, collir les pataques o segar l'alfals. L'escola, els companys i la mestra, etc. D'altra banda és com retrobar-me amb les meues arrels, els meus besavis materns vivien ací.

Pel que fa a l'escola, mai oblidaré el primer dia. Tenia 9 anys i no sabia llegir ni escriure. Encara tinc grabada molt endins la mirada de la mestra i dels altres dels altres xiquets. Era normal, el primer dia ja vaig arribar tard. Jo estava esbalaït i roig com un titot. Escoltava les paraules de la mestra "*Siéntate en esta silla y haz el dibujo de la pizarra. Si quieres beber en aquel rincón está el botijo. Ah, si has de ir a mear primero hay que pedir permiso.*" Nervios com estava no comprenia res. El Xoc fou brutal, aquella no era la meua llengua. Penseu que a casa no hi havia ni ràdio ni televisió, només escoltava el castellà arran la visita al mas de la parella de la guàrdia civil. En qualsevol cas estic molt agraït perquè els meus pares em van permetre viure arrelat al medi, en contacte permanent amb la natura i poder gaudir tot el dia del caliu de la família. És un plaer